

Ε.Ο.Κ.Α. Έναρξη του Αγώνα την 1^η Απριλίου 1955

Ε. Ο. Κ. Α

Έναρξη του Αγώνα την 1η Απριλίου 1955.
(Δεν ήταν Πρωταπριλιάτικο ψέμα).

Στις 15 Ιανουαρίου 1950, η Εθναρχούσα Εκκλησία Κύπρου πραγματοποίησε Δημοψήφισμα, στο οποίο ο Ελληνικός Κυπριακός λαός ψήφισε την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, σε ποσοστό **95,7%**. Οι Άγγλοι, όμως, τήρησαν και πάλι αρνητική στάση. Στις 28 Ιουλίου 1954, ο Υφυπουργός Αποικιών, Χένρυ Χόπκινσον, ανέφερε στη Βουλή των Κοινοτήτων ότι η Κύπρος είναι περιοχή με στρατηγική αξία, και γι' αυτό ουδέποτε θα τύχει αυτοδιάθεσης. Η Ελλάδα, με αίτησή της στον Ο.Η.Ε., το 1954, ζήτησε, από τον Οργανισμό, την «Εφαρμογή, της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών, στην περίπτωση του λαού της Κύπρου». Στις 17 Δεκεμβρίου 1954, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. απέρριψε την αίτηση της Ελλάδας. Έτσι, την 1η Απριλίου 1955 ξεκίνησε τη δράση της η Ε.Ο.Κ.Α. Όπως προανέφερα, πολιτικός αρχηγός της υπήρξε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, και Στρατιωτικός ο Γεώργιος Γρίβας, με το ψευδώνυμο Διγενής. Σκοπός της Ε.Ο.Κ.Α. ήταν η απελευθέρωση της Κύπρου

και η Ένωσή της με την Ελλάδα. Ο Αγώνας αγκαλιάστηκε απ' όλο το λαό της Κύπρου, κι ανέδειξε αγωνιστές, οι οποίοι με αυταπάρνηση προσέφεραν τη ζωή τους στην πατρίδα, είτε πέφτοντας νεκροί στα πεδία των μαχών, είτε ξεψυχώντας από τα βασανιστήρια, ή δι' απαγχονισμού.

Ανάλογες αγωνιστικές κινητοποιήσεις κι εκδηλώσεις γινόντουσαν και στην Ελλάδα, αντίστοιχα. Κατά τη διάρκεια του Αγώνα λειτούργησε σχέδιο αποστολής όπλων, στην Κύπρο, με επιβατικά πλοία της γραμμής Πειραιά-Λεμεσού. Άλλα όπλα έφταναν με το ταχυδρομείο της Πάφου, μα κι αλλιώς. Στις 29 Ιανουαρίου 1956, ο οπλισμός της Ε.Ο.Κ.Α. εμπλουτίστηκε με 800 περίπου κυνηγετικά όπλα Ελληνοκυπρίων, τα οποία πήραν, απ' αυτούς, μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. Ένας άλλος τρόπος, με τον οποίο βρίσκονταν όπλα, ήταν οι επιθέσεις σε αστυνομικούς σταθμούς και από νεκρούς Άγγλους στρατιώτες. Μερικά όπλα ήταν ντόπιας κατασκευής, φτιαγμένα σε ειδικά εργαστήρια, στα οποία κατασκευάζονταν, επίσης, ωρολογιακές βόμβες, νάρκες και άλλο πολεμικό υλικό. Στις 9/3/1956, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος συνελήφθηκε στο αεροδρόμιο Λευκωσίας, από το οποίο θα μετέβαινε στην Αθήνα, για συνομιλίες με την Ελληνική Κυβέρνηση.

Την ίδια μέρα συνελήφθησαν και οι Κύπριοι: **Μητροπολίτης Κερύνειας, Παπασταύρος Παπαγαθαγγέλου** και **Πολύκαρπος Ιωαννίδης**. Και οι τέσσερις εξορίστηκαν στις Σεϋχέλλες. Στις 10 Μαΐου 1956, οι: Μιχαλάκης Καραολής και Ανδρέας Δημητρίου **απαγχονίστηκαν** στις κεντρικές φυλακές της Λευκωσίας, για τη δράση τους, ως μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. Ενταφιάστηκαν στις κεντρικές φυλακές. Στον ίδιο χώρο, αργότερα, θα ταφούν άλλα έντεκα μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. Στις 9 Αυγούστου 1956 **απαγχονίζονται** τρία, ακόμα, μέλη της, οι: Ανδρέας Ζάκος, Χαρίλαος Μιχαήλ και Ιάκωβος Πατάτσος. Άλλοι τρεις αγωνιστές **απαγχονίζονται** στις 21 Σεπτεμβρίου, οι: Μιχαήλ Κουτσόφτας, Ανδρέας Παναγίδης και Στέλιος Μαυρομάτης. Ακολούθησε η θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου (3 Μαρτίου 1957), στη μονή Μαχαιρά, όταν οι Άγγλοι έριξαν βενζίνη κι εμπρηστικές βόμβες στο κρησφυγετό του, οπότε ο ήρωας έγινε ολοκαύτωμα. Ξημερώματα της 14ης Μαρτίου 1957 **απαγχονίστηκε** και ο 19χρονος Ευαγόρας Παλληκαρίδης. Στις 22/10/1957, ο Χάρντινγκ υπέβαλε την παραίτησή του, κι αναχώρησε από την Κύπρο στις 4/11. Στις 3/12 ανέλαβε τα καθήκοντα του ο νέος Κυβερνήτης, Σερ Χιου Φουτ. Στις 5/7/58, οι Άγγλοι συνέλαβαν ένα παιδί, στο χωριό Αυγόρου, και πυροβόλησαν εναντίον των αμάχων του

χωριού. **Φονεύθηκαν** οι: Παναγιώτης Ζαχαρία και Λουκία Παπαγεωργίου, έγκυος και μητέρα έξι παιδιών. Στις 2/9/1958, στο Λιοπέτρι, Άγγλοι στρατιώτες περικύκλωσαν τέσσερις αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. Οι: Ανδρέας Κάρυος, Φώτης Πίττας, Ηλίας Παπακυριακού και Χρίστος Σαμαράς, έπεσαν νεκροί. Στις 19 Νοεμβρίου 1958, οι Άγγλοι σκότωσαν και τον Κυριάκο Μάτση, στο Κάτω Δίκωμο.

Συνολικά, από τους Άγγλους σκοτώθηκαν:

Γρηγόριος Αυξεντίου - Μάρκος Δράκος - Πέτρος Γιαλλούρος - Ανδρέας Κάρυος - Γεώργιος Κάρυος - Στυλιανός Λένας - Κυριάκος Μάτσης - Χαράλαμπος Μούσκος - Ηλίας Παπακυριακού - Φώτιος Πίττας - Χρήστος Σαμάρας.

Κύπριοι απαγχονισθέντες υπό των Άγγλων:

Μιχαήλ Καραολής, ετών 23, 10-5-56.

Ανδρέας Δημητρίου, ετών 22, 10-5-56.

Ανδρέας Ζάχος, ετών 24, 9-8-56.

Ιάκωβος Πατάτσος, ετών 22, 9-8-56.

Χαρίλαος Μιχαήλ, ετών 22, 9-8-56.

Μιχαήλ Κουτσόφτας, ετών 22, 21-9-56.

Στέλιος Μαυρομάτης, ετών 20, 21-9-56.

Ανδρέας Παναγίδης, ετών 22, 21-9-56.

Ευαγόρας Παλληκαρίδης, ετών 19, 13-3-57.

Πρώτο θύμα του Αγώνα, σκοτωμένος σε ατύχημα, καθώς προσπαθούσε, τα μεσάνυκτα της 31ης Μαρτίου προς την 1η Απριλίου 1955, να βοηθήσει τον Ανδρέα Κάρυο να προκαλέσει βραχυκύκλωμα, λίγο έξω από το Αυγόρου, για να συσκοτισθεί η Αμμόχωστος την ώρα που θα ρίχνονταν οι πρώτες βόμβες της Ε.Ο.Κ.Α., υπήρξε ο **Μόδεστος Παντελή**. Γεννήθηκε στο χωριό Λιοπέτρι, της επαρχίας Αμμοχώστου, στις 16 Δεκεμβρίου 1923.

Με τη σειρά μου, στον ποιητή κι αγωνιστή Ευαγόρα Παλληκαρίδη και σ' όλους τους ήρωες οι οποίοι θυσιάστηκαν για τη Λευτεριά της Κύπρου μας από την Αγγλοκρατία, αφιερώνω το ποίημά μου:

ΠΟΡΕΙΑ

Φορώντας τ' άρματα του Δίκιου

πάλεψες για τη Λευτεριά.

Με τα τσαπράζια των Ιδανικών σου πολέμησες.

**Ξυπόλυτα όνειρα -μικρά, αθώα παιδιά,
μόρτες τ' "ανέφικτου"- σ' άνοιγαν δρόμο.
Πέταξες στο φως μ' ανοιχτά φτερούγια,
να κυνηγήσεις τ' "άπιαστο" ως τα περβόλια του Ήλιου.**

**Εκεί που δάκρυα έχουν μόνο οι κρίνοι
και πεπτωκότες άγγελοι.**

**Νίκος Μπατσικανής, συγγραφέας - ποιητής.
Μελετητής Ελληνικής Γλώσσας & Ιστορίας.**

Η 1η Απριλίου 1955

Ο αγώνας εκράγηκε στις 0.30' το πρωί της 1ης Απριλίου 1955, ξημερώματα Παρασκευής. Η Κύπρος μετατράπηκε ξαφνικά σε ένα κοχλάζον ηφαίστειο που με τη φωτιά του καταύγαζε τον κόσμο και με τις υποχθόνιες δονήσεις του έσειε τα θεμέλια της γης. Ήταν απίστευτο. Ο εχθρός αλαφιάστηκε. Ο λαός ένιωσε να του θερμαίνει την καρδιά η άγια φωτιά. Η νιότη πυρπολήθηκε. Τα λάβαρα των αιώνων υψώθηκαν στα κάστρα. Ολόκληρο το νησί έγινε μια απέραντη γαλανόλευκη σημαία. Κι η μπαρουτοκαπνισμένη ατμόσφαιρα ηλεκτρίστηκε από τα πολεμικά τροπάρια του Γένους και τα εμβατήρια του ξεσηκωμού.

Το έθνος ξύπνησε, έστησε αυτί κατά το νότο, η μνήμη της Αγίας Λαύρας φύσηξε σαν πνοή ζωογόνα για να φλογίσει την Ψυχή και να Θεριέψει το εθνικό όνειρο. Εκείνη την πρώτη νύχτα χτύπησε ο Γρηγόρης Αυξεντίου με την ομάδα των Αμμοχωστιανών στη Δεκέλεια. με αποστολή να προκαλέσουν διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος και συσκότιση σ' όλο το νησί. Ο Μάρκος Δράκος με την ομάδα "Αστραπή" ανατίναξαν το Ραδιοφωνικό σταθμό. Άλλες ομάδες ανάλαβαν αποστολές σε προκαθορισμένα σημεία σε διάφορες περιοχές. Την αφετηρία της ιστορίας της δόξας, οριοθέτησε με τη θυσία του ο πρώτος νεκρός. Ο Μόδεστος Παντελή. Ο ήρωας πέθανε από ηλεκτροπληξία ενώ επιχειρούσε να καταστρέψει τα ηλεκτροφόρα Καλώδια. Χρησιμοποίησε σχοινί που είχε υγρανθεί από τη νυχτερινή ανοιξιάτικη νοτιά. Την 1η Απριλίου 1955, η Κύπρος ξύπνησε αναστατωμένη πριν να ροδίσει η αυγή. βγήκε στους δρόμους απορώντας. Το μυστικό της το αποκάλυψε ο Αυγερινός της ελευθερίας που μεσουράνησε μετά τις πρώτες εκρήξεις. Η πατρίδα φόρεσε τα γιορτινά της κι έκανε το

σταυρό της. Το πανηγύρι του αγώνα άρχιζε. Ο άγγελος του λυτρωμού φτεροκοπούσε και μετέδιδε από πόρτα σε πόρτα το άγγελμα του ξεσηκωμού. Κι ο Διγενής κυκλοφορούσε την προκήρυξή του.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1955

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Με την βοήθειαν τού Θεού, με πίστιν εις τον τίμιον αγώνα μας, με την συμπαράστασιν ολοκλήρου τού Ελληνισμού και με την βοήθειαν των Κυπρίων, αναλαμβάνομεν τον αγώνα διά την αποτίναξιν τού Αγγλικού ζυγού, με σύνθημα εκείνο το οποίον μάς κατέλιπαν οι πρόγονοί μας ως ιεράν παρακαταθήκην: "Η τάν ή επί τάς".

Αδελφοί Κύπριοι,

Από τα βάθη των αιώνων μάς ατενίζουν όλοι εκείνοι οι οποίοι ελάμπρυναν την Ελληνικήν Ιστορίαν διά να διατηρήσουν τήν ελευθερίαν των: οι Μαραθνομάχοι, οι Σαλαμινομάχοι, οι Τριακόσιοι τού Λεωνίδα και οι νεώτεροι τού Αλβανικού έπους. Μάς ατενίζουν οι αγωνισταί τού 1821, οι οποίοι και μάς edίδαξαν ότι η απελευθέρωσις από τον ζυγόν δυνάστου αποκτάται πάντοτε με το αίμα. Μάς ατενίζει ακόμη σύμπας ο Ελληνισμός, ο οποίος και μάς παρακολουθεί με αγωνίαν, αλλά και με εθνικήν υπερηφάνειαν. 'Ας απαντήσωμεν με έργα, ότι θά γίνωμεν "πολλώ κάρρονες" τούτων.

Είναι καιρός να δείξωμεν εις τον κόσμον, ότι εάν η διεθνής διπλωματία είναι άδικος και εν πολλοίς άνανδρος, η Κυπριακή ψυχή είναι γενναία. Εάν οι δυνάσται μας δεν θέλουν να αποδώσουν την λευτεριά μας, μπορούμε να την διεκδικήσωμεν με τα ίδια μας τα χέρια και με το αίμα μας. Ας δείξωμεν εις τον κόσμον ακόμη μιά φορά ότι και τού σημερινού Έλληνοσ "ο τράχηλος ζυγόν δέν υπομένει". Ο αγών θα είναι σκληρός. Ο δυνάστησ διαθέτει τα μέσα και τον αριθμόν. Ημείς διαθέτομεν τήν ψυχήν, έχομεν και το δίκαιον με το μέρος μας. Γι' αυτό και θα νικήσωμεν.

Διεθνείς διπλωμάται, ατενίσατε το έργον σας. Είναι αίσχος εν εικοστώ αιώνι, οι λαοί να χύνουν το αίμα των διά να αποκτήσουν την λευτεριά των, το θείον αυτό δώρον, για το οποίον και εμείς επολεμήσαμεν παρά τό

πλευρόν των λαών σας, και για το οποίον σείς τουλάχιστον διατείνεσθε ότι επολεμήσατε εναντίον τού ναζισμού και τού φασισμού.

Έλληνες, όπου και αν ευρίσκεσθε, ακούσατε την φωνήν μας: Εμπρός, όλοι μαζί για την λευτεριά της Κύπρου μας.

Ε.Ο.Κ.Α. Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΔΙΓΕΝΗΣ

Αρχικά η ΕΟΚΑ ιδρύθηκε με σκοπό τη διενέργεια μικρής εκτάσεως στρατιωτικών επιχειρήσεων, κυρίως δε ενεργειών δολιοφθοράς σε άψυχους αγγλικούς στόχους στην Κύπρο, για δημιουργία θορύβου που ενδεχομένως θα υποβοηθούσε τις πολιτικές ενέργειες του αρχιεπισκόπου Μακαρίου για τη λύση του Κυπριακού ζητήματος. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στους αρχικούς σκοπούς της ΕΟΚΑ δεν περιλαμβάνονταν το αίτημα για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, πράγμα που δεν αναφερόταν ούτε στην πρώτη προκήρυξη του Γρίβα που κυκλοφόρησε την 1/4/1955, μέρα έναρξης του ένοπλου αγώνα. Και τούτο, γιατί οι πολιτικοί χειρισμοί ανήκαν στον αρχιεπίσκοπο Μακάριο, τον οποίο ο Γρίβας αναγνώριζε αρχικά ως ανώτερο του και ως τον άνθρωπο εκείνο ο οποίος του ενεπιστεύθη την διεξαγωγή του αγώνος (Η τρομοκρατία εν Κύπρω - Το ημερολόγιον του Γρίβα, έκδοση 1957 από τους Άγγλους του ανευρεθέντος ημερολογίου, καταχώρηση ημερ. 2/4/1955).

Στη συνέχεια όμως, μετά το ναυάγιο των διαπραγματεύσεων του αρχιεπισκόπου Μακαρίου με τον κυβερνήτη Χάρτιγκ (τέλος 1955 - αρχές 1956), της εξορίας του πρώτου από τον δεύτερο (9/3/1956) και των μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεων του Χάρτιγκ κατά της ΕΟΚΑ, η οργάνωση ξέφυγε από τις αρχικές δραστηριότητές της (δολιοφθορές) και ανταπέδωσε τα πλήγματα, αναγκασμένα πια να αναμετρηθεί με τους Βρετανούς. Ο ίδιος ο Γρίβας (Απομνημονεύματα/ διαχωρίζει τον τετραετή αγώνα της ΕΟΚΑ στις ακόλουθες φάσεις:

α) Από την έναρξή του μέχρι την άφιξη του Χάρτιγκ (1/4/1955 - 3/10/1955).

β) Από την άφιξη του Χάρτιγκ μέχρι την εξορία του Μακαρίου (3/10/1955 - 9/3/1956).

γ) Από την εξορία του Μακαρίου μέχρι την πρώτη εκχειρία (9/3/1956 - 16/8/1956).

δ) Από την πρώτη μέχρι την δεύτερη εκχειρία (17/8/1956 - 14/3/1957).

ε) Από τη δεύτερη εκχειρία μέχρι την αντικατάσταση του Χάρτιγκ (15/3/1957 - 6/11/1957).

στ) Από την αναχώρηση του Χάρτιγκ μέχρι την ανακοίνωση του σχεδίου Μακμίλλαν (7/11/1951 - 19/7/1958).

ζ) Από την ανακοίνωση του σχεδίου μέχρι τη συζήτηση του Κυπριακού στον ΟΗΕ (20/7/1958 - 25/11/1958).

η) Από την συζήτηση στον ΟΗΕ μέχρι την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου (25/11/1958- 19/2/1959).

Κατά την πρώτη φάση, η δράση της ΕΟΚΑ ήταν κυρίως δολιοφθορές, μια απόπειρα κατά της ζωής του Άγγλου κυβερνήτη και σποραδικές επιθέσεις, ταυτόχρονα δε διαδηλώσεις και παναπεργίες.

Κατά τη δεύτερη φάση, στήνονται ενέδρες και διεξάγεται η μεγάλη μάχη στην περιοχή του χωριού Σπήλια, συνεχίζονται οι δολιοφθορές, οργανώνεται η νεολαία και αναδιοργανώνεται η ΕΟΚΑ.

Κατά την τρίτη φάση, εφαρμόζονται μεγάλης κλίμακας τρομοκρατικά μέτρα του αγγλικού στρατού και επιχειρήσεις του Χάρτιγκ κατά της ΕΟΚΑ, κυρίως στην περιοχή Κύκκου. Η ΕΟΚΑ αντεπιτίθεται, γίνεται ακόμη και απόπειρα κατά του Χάρτιγκ, ενώ φθάνει στην Κύπρο ο συνταγματολόγος λόρδος Ράνκλιφ που αποτυγχάνει να προωθήσει την ιδέα εφαρμογής ενός συντάγματος. Μαζική συμμετοχή του λαού σε διαδηλώσεις και παναπεργίες.

Κατά την τέταρτη φάση, η ΕΟΚΑ επαναλαμβάνει τις επιθέσεις της μετά την αποτυχία της προσπάθειας για εκχειρία. Δημοσιεύεται από τους Βρετανούς το ημερολόγιο του Γρίβα που ανευρέθη και το οποίο, μεταξύ άλλων, ενοχοποιούσε και τον Μακάριο. Η Κύπρος χρησιμοποιείται ως ορμητήριο των Αγγλογάλλων κατά της Αιγύπτου (εισβολή στο Σουέζ). Η ΕΟΚΑ προπαρασκευάζεται για μακρόχρονη δράση. Οι επιθέσεις των Άγγλων και οι αντεπιθέσεις της ΕΟΚΑ συνεχίζονται. Οι Τουρκοκύπριοι αρχίζουν να προβάλλουν έντονα το αίτημα για διχοτόμηση της Κύπρου. Σε

μάχες σκοτώνονται ο Μάρκος Δράκος, ο Μιχαήλ Γεωργάλλας και ο Γρηγόρης Αυξεντίου.

Κατά την πέμπτη φάση, αρχίζει η παθητική αντίσταση του λαού. Η ΕΟΚΑ περιορίζει τη δράση της προκειμένου να δημιουργηθεί ευνοϊκό κλίμα για απελευθέρωση του Μακαρίου που κρατείται στις Σεϋχέλλες. Ο Μακάριος απελευθερώνεται. Αναπτύσσεται στην Κύπρο δράση εξτρεμιστών Τουρκοκυπρίων που συνεργάζονται με τους Βρετανούς.

Κατά την έκτη φάση, η δράση της ΕΟΚΑ περιορίζεται και πάλι, κυρίως σε ενέργειες δολιοφθορών. Στην Κύπρο αναλαμβάνει νέος κυβερνήτης ο σερ Χιού Φούτ, που ζητά να συναντηθεί με τον Γρίβα. Το Κυπριακό ζήτημα συζητείται σε πολλά παρασκηνιακά επίπεδα. Εκδηλώνεται μεγάλης κλίμακας οργανωμένη επίθεση των Τουρκοκυπρίων κατά των Ελληνοκυπρίων και των περιουσιών τους. Η ΕΟΚΑ επαναρχίζει την δράση της, ενώ επαναρχίζουν και οι μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις των Βρετανών κατά της ΕΟΚΑ.

Κατά την έβδομη φάση, συνεχίζονται οι επιθέσεις των Τουρκοκυπρίων, τους οποίους τώρα κτυπά η ΕΟΚΑ. Οι Άγγλοι κατορθώνουν να δημιουργήσουν στην Κύπρο συνθήκες διακοινοτικής διαμάχης. Σε μάχη σκοτώνονται οι τέσσερις ήρωες του αχυρώνα του Λιοπετρίου. Η ΕΟΚΑ διενεργεί μεγάλες επιθέσεις κατά των Βρετανών. Στο Δίκωμο σκοτώνεται ο Κυριάκος Μάτσης. Αρχίζει η διαφωνία ως προς το πολιτικό μέλλον της Κύπρου, μεταξύ Μακαρίου και Γρίβα.

Κατά την όγδοη και τελευταία φάση του αγώνα, η ΕΟΚΑ περιορίζει τη δράση της, όπως την περιορίζουν και οι Βρετανοί και οι Τούρκοι. Οι παρασκηνιακές ζυμώσεις οδηγούν στην επίτευξη συμφωνίας μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας στη Ζυρίχη, που προσυπογράφεται προσυπογράφεται και από τους λοιπούς ενδιαφερομένους (Ελληνοκυπρίους, Τουρκοκυπρίους και Βρετανούς) στο Λονδίνο. Η Κύπρος καθίσταται πια ανεξάρτητη Δημοκρατία.

ΤΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΤΗΣ ΕΟΚΑ

«Είναι καιρός να καμαρώσεις για το παιδί σου. Ευρίσκεται εκεί ψηλά όπου ψάλλουν οι άγγελοι Χαίρε αγαπημένη μου μητέρα. Μη κλαίεις για να ακούσεις την αγγελική φωνή μου που ψάλλει Άγιος, Άγιος, Άγιος Κύριος Σαβαώθ. Ψάλλε και εσύ μαζί μου. Ψάλλε, προσεύχου, δόξαζε τον Θεόν σε όλην σου την ζωήν».

Ιάκωβος Πατάσος

«Δεν εκτελούμαι σαν ένας κοινός εγκληματίας, αλλά σαν ένας τιμημένος Κυπραίος. Τώρα που ξέρω ότι σε μία ημέρα θα αντικρύσω την αγχόνη, έχω διπλάσιο θάρρος από πρίν. Ο Χριστός είναι πάντα συντροφιά στα κελλιά μας. Ο Χριστός μας γεμίζει την καρδιά με αληθινή χαρά. Παρακαλούμε τον Θεό να μας σώσει όχι το σώμα, αλλά την ψυχή».

Ανδρέας Παναγίδης

«Είμαστε Χριστιανοί και ο αντικειμενικός μας σκοπός πρέπει να είναι η Ουράνια Βασιλεία. Πεθαίνουμε απόλυτα ήρεμοι. Εζήτησα να δω μερικούς από σας, μα δεν μου επέτρεψαν. Γεια σας και ο Θεός μαζί σας».

Ανδρέας Ζάκος

«Είμαι, αγαπητέ μου αδελφέ, πολύ στενοχωρημένος που θα σε λυπήσω με τα νέα μου, αλλά αφού ο Θεός μου επεφύλαξε το πικρόν τούτο ποτήριον «ου μη πιω αυτό»; Γενηθήτω το θέλημα του Παντοδυνάμου. Το Εκτελεστικόν Συμβούλιον απεφάσισεν ότι θα εκτελεσθώ».

Μιχαήλ Καραολής

«Δεν είναι θαύμα η εξύψωσις των ταπεινών, των χωρίς ιδανικά ανθρώπων σε αγωνιστάς; Αυτός είναι ο Έλληνας. Την λευτεριά την έχει μέσα του, την έχει στο υποσυνείδητό του, μπορεί να πει κανείς, μα σαν έλθη η κρίσιμη στιγμή, τότε ξεπετάγεται, την κάνει συνείδηση του και ζωή του, κι ο ταπεινός ο μικρόχαρος μεταβάλλεται σε μαχητή ακατάβλητο»!

Γρηγόρης Αυξεντίου

Αποσπάσματα από το άρθρο:
Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ
ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΟΚΑ ΤΟΥ 1955 – 1959
Κωνσταντίνου Ι. Χολέβα

Μάρκος Δράκος

Γεννήθηκε στη Λευκωσία στις 24.9.1932.

Έπεσε σε ενέδρα των Άγγλων στο Σινάορας κοντά στην Ευρύκω στις 18.1.1957.

"Ο Θεός και η Πατρίδα με καλούν, πατέρα. Ζητώ την ευχή σου".

Μιχαήλakis Καρασολής

Γεννήθηκε στο Παλαιχώρι της επαρχίας Λευκωσίας στις 13.2.1933.

Απαγχονίστηκε στις 10.5.1956.

"Εμένα δεν πρέπει να με λησάτε... εφ' όσον εγώ δεν βρίσκω λόγον για να κηλιώ τον εαυτόν μου, ούτε και οι δικαί μου δεν πρέπει να με κηλιώ".

Γρηγόρης Αυξεντίου.

Γεννήθηκε στη Λύση της επαρχίας Αμμοχώστου στις 22.2.1928.

Έγινε οδοκαύτωμα στο κρησφύγετό του, κοντά στη Μονή Μακραιρά, μετά από πολεμική μάχη με τους Άγγλους στις 3.3.1957.

"Στην εσχάτην ανάγκην θα αγωνιστώ και θα πεθάνω σαν Έλληνας, αλλά ζωντανόν δεν θα με πιάσουν".

Ανδρέας Δημητρίου

Γεννήθηκε στον Άγιο Μάμα της επαρχίας Λεμεσού στις 18.9.1934.

Απαγχονίστηκε στις 10.5.1956.

"Λυπούμαι που δε θα δω την Κύπρο μας ελεύθερη. Όμως δε με φοβίζει ο θάνατος, γιατί η ζωή είναι περιπέτλη μέσα στη σκλαβιά".

Στυλιανός Λένας

Γεννήθηκε στα Χανέριά της επαρχίας Λεμεσού το 1932.

Πέθανε στο στρατιωτικό νοσοκομείο Ακρωτηρίου στις 28.3.1957, μετά από τραυματισμό του σε μάχη ανάμεσα στο Πελέντρι και την Παταμίτσια στις 17.2.1957.

"Εγώ δε θα ζήσω, θα σκοτωθώ για την ελευθερία της Κύπρου".

Ιάκωβος Πατάτσος

Γεννήθηκε στη Λευκωσία την 1.7.1934.

Απαγχονίστηκε στις 9.8.1956.

"Αγαπημένη μου μητέρα, καίρε. Ευρίσκωμαι μεταξύ των αγγέλων. Τώρα απολαμβάνω τους κόπους μου. Το πνεύμα μου φτερουγίζει γύρω από το θρόνο του Κυρίου. Θέλω να χαίρεις όπως κι εγώ".

Κυριάκος Μάτισς

Γεννήθηκε στο Παλαιχώρι της επαρχίας Λευκωσίας στις 23.1.1926.

Έπεσε μαχόμενος στο κρησφύγετό του στο Δίκωμο στις 19.11.1958.

"Όν περί χρημάτων τον αγώνα ποούμεθα, αλλά περί αρετής".

Ανδρέας Ζάκος.

Γεννήθηκε στη Λινού της επαρχίας Λευκωσίας στις 12.11.1931.

Απαγχονίστηκε στις 9.8.1956.

"Η ώρα του θανάτου πλησιάζει μα στην ψυχή μας φωλιάζει η ηρεμία. Αυτή τη στιγμή ακούω την ηρωική Συμφωνία του Μπετόβεν".

**Ποτέ δεν θα πεθάνουνε, όσοι πέθαναν σήμερα.
Και της σκλαβιάς τα σίδερα, θα σπάσουν κάποια μέρα,
και θ' ακουστούν ελεύθερα, τραγούδια πέρα ως πέρα, στο ελληνικό
νησί...**

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΑΤΑΤΣΟΣ.

Από τον Καραβά Κυρήνειας. Οργανωμένος στην ΟΧΕΝ Λευκωσίας, αποτέλεσε ένα από τα πρώτα στελέχη της πρωτεύουσας, σχεδιάζοντας και εκτελώντας πληθώρα επιχειρήσεων. Ο Ι. Πατάτσος είχε συμμετάσχει στο εγχείρημα δολοφονίας του Χάρντιγκ, όταν η ΕΟΚΑ τοποθέτησε ωρολογιακή βόμβα στο σπίτι του. Συνελήφθη στις 23 Απριλίου 1956, στον τουρκικό τομέα της Λευκωσίας, για τον φόνο του τούρκου αστυνομικού Νιχάτ Βασίφ. Τρεις μήνες αργότερα, καταδικάστηκε σε θάνατο, χωρίς ποτέ να

αποδειχθεί η ενοχή του, αφού δεν υπήρχαν αποδείξεις. Η ψυχική δύναμη του ήρωα, φαίνεται από τα γραπτά του, όταν γνώριζε ήδη ότι θα εκτελούνταν. Στις 24 Ιουλίου 1956, γράφει: «Αίσχος στους Άγγλους!!! Αίσχος!!! Οι Άγγλοι είναι αιμοχαρείς δυνάσται. Οι Άγγλοι είναι κτήνη. Θα τολμήσουν τα τέρατα να βιάσουν ακόμη μίαν φοράν τα χέρια τους με αίμα αθώων... Όπως φαίνεται, πολύ σύντομα θα αρχίσουν οι εκτελέσεις. Ήρθε ο Ζάκος μαζί με τον Χαρίλαον. Τότε αρχίσαμε να ζητωκραυγάζομεν υπέρ της ΕΟΚΑ... Τέλος, μαζί εψάλλαμε τον Εθνικόν Ύμνον». Ο Ιάκωβος Πατάτσος, σαν γνήσιος Έλληνας της Κύπρου, βάδισε προς τον θάνατο με ψηλά το κεφάλι. Κοινώνησε από τα χέρα του ιερέα Αντωνίου Ερωτοκρίτου και έψαλε, ενώ του περνούσαν τη θηλειά στο λαιμό (όπως βεβαιώνει ο συγκρατούμενός του Χρυσ. Παναγής), το «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ» . Ήταν 22 χρονών ...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΚΟΣ.

Από τη Λινού Σολέας. Με πλούσια και πολυσχιδή δραστηριότητα. Από τους πρώτους που εντάχθηκαν στην ΕΟΚΑ και από τα σημαντικά στην περιοχή Σολέας. Απαγχονίστηκε μαζί με τον Ιάκωβο Πατάτσο στις 9 Αυγούστου του 1956. Στην τελευταία του επιστολή, απευθύνεται στον αδελφό του Γεώργιο, παραμονή της εκτέλεσής του: «Η ώρα του θανάτου πλησιάζει, μα στην ψυχή μας φωλιάζει η ηρεμία.. Μόνο με την εκτέλεση θα μπορέσω να μείνω πάντα νέος και αθάνατος... Πρώτα, ή ύστερα έπρεπε να διαθέσω την ζωή μου». Τα σχόλια φαντάζουν περιττά μπροστά σε τέτοιες καταθέσεις. Ο Ανδρέας Ζάκος έδωσε τη ζωή του για Ένωση και λευτεριά. Ήταν 25 ετών...

ΜΑΡΚΟΣ ΔΡΑΚΟΣ.

Από τη Λεύκα της βορειοδυτικής από μέρα της εξέγερσης, στο ραδιοφωνικό σταθμό Λευκωσίας, όργανα προπαγάνδας των δυναστών. Πιάστηκε μετά από τέσσερις μήνες, αιχμάλωτος (30 Ιουλίου 1955) και κλείστηκε στο μεσαιωνικό φρούριο Κυρηνείας. Έμεινε εκεί αυστηρά φρουρούμενος, για σχεδόν δύο μήνες και δραπέτευσε με μυθιστορηματικό τρόπο, μαζί με 15 συγκρατούμενους. Αναπτύσσει ένοπλη δραστηριότητα στους ορεινούς όγκους του Τροόδου και συνεργάζεται άμεσα με τον Γ. Γρίβα. Στις 15 Δεκεμβρίου 1955, τραυματίζεται σε μάχη με τους Άγγλους, μα καταφέρνει να διαφύγει, αφήνοντας πίσω έναν σύντροφό του νεκρό και δύο αιχμαλώτους. Επικηρύσσεται με το ποσό των 5.000 λιρών, αλλά

συνεχίζει να επιζητεί τη σύγκρουση με τους Άγγλους αποικιοκράτες, προκαλώντας τους σημαντικές απώλειες. Τον Ιανουάριο του 1957, σε μάχη στην περιοχή Τεμπριάς, ο Μάρκος Δράκος σκοτώθηκε από ριπή πολυβόλου. «Δεν απέθανεν όμως... Ίνδαλμα ευγενές, ζει και Θα ζει πάντοτε εις την ψυχήν των Ελλήνων της Κύπρου. Αγέραςτος η μορφή του, Θα πλανάται από τον τόπον της Θυσίας του... δια να υπενθυμίζει ότι ο αγών δεν έληξεν, ότι το χρέος θα εξακολουθήσει να υφίσταται, μέχρις ότου πραγματοποιηθούν οι ιεροί σκοποί...». Ο Μάρκος Δράκος ήταν 25 χρονών. Ο ανδριάντας του, στην «Πύλη Πάφου», στην Λευκωσία, θυμίζει τη θυσία του και τις υποθήκες που άφησε σε όλους μας..

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΕΝΑΣ.

Από τα Χαντριά, χωριό σκαρφαλωμένο στις ψηλότερες βουνοκορφές του Τροόδους. Από μικρός, εγκαταστάθηκε στη Λευκωσία και το 1947, μπήκε στην ΟΧΕΝ. Στη συνέχεια, βρέθηκε για ένα χρόνο στα Δωδεκάνησα, υπότροφος της ελληνικής κυβέρνησης, στην « Τεχνική Σχολή Λέρου». Επιστρέφει και ανοίγει μηχανουργείο στη Λευκωσία, όμως ο νους και η ψυχή είναι ήδη δοσμένα στον αγώνα και την υπόθεση της Ενώσεως. Είναι από τα πρώτα 5 ιδρυτικά μέλη της ΕΟΚΑ. Μετά το ξέσπασμα του κινήματος, καταφεύγει στον κυπριακό Όλυμπο, διότι οι Άγγλοι ήδη τον καταζητούσαν, έχοντας προβεί σ' επικήρυξή του. Ο Στυλιανός Λένας, εξ αιτίας των γνώσεων που είχε, ασχολήθηκε με την κατασκευή των βομβών που χρησιμοποιούσε η ΕΟΚΑ. Εντάσσεται στην ομάδα του Γρηγόρη Αυξεντίου και η δράση του αποκτά γρήγορα διαστάσεις. Οι βομβιστικές του ενέργειες Θα κάνουν τους Άγγλους να τον αποκαλούν από ένα σημείο και μετά, «Κρούππ», ενώ ο Γ. Γρίβας του προσέδωσε το ψευδώνυμο «Γίγαντας». Τον Φεβρουάριο του 1957, στις μεγάλης έκτασης εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Άγγλων σε όλη την ορεινή Κύπρο, ο Στυλιανός Λένας τραυματίστηκε, αφού σκότωσε με τους μαχητές του 4 Άγγλους στρατιώτες, έξω από το χωριό Πελένδρι. Την προσπάθεια του να διαφύγει, πρόδωσαν οι κηλίδες του αίματός του, που οδηγούσαν τους διώκτες από πίσω του. Τον μετέφεραν στην αγγλική βάση Ακρωτηρίου και παρ' όλο που αιμορραγούσε ακατάσχετα, τον βασάνιζαν άγρια επί μέρες. Ετσι, σε λίγες μέρες έσβησε. Και η μητέρα του Αθηνά, θυμάται: «...τον Στυλή μου δεν τον ξεχνώ ποτέ. Νομίζω πως κάποτε θα γυρίσει... τον φαντάζομαι να κτυπά δειλά την πόρτα μας... στέκομαι στο παραθύρι και προσμένω την

ώρα την μεγάλη, που θα εκπληρωθεί ο πόθος του παιδιού μου: η Ένωση». Ο Στυλιανός Λένας ήταν 25 χρονών...

ΜΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΑΛΛΑΣ.

Ήταν από το Μαραθόβουνο Αμμοχώστου. Από τα εφηβικά του χρόνια, ξεχώριζε για την ευγενική του μορφή και τις ελληνοκεντρικές του ιδέες. Μαθητής ακόμα, στην έκτη τάξη του Παγκύπριου Γυμνασίου, γράφει (λίγους μήνες πριν ξεσπάσει η θύελλα της ΕΟΚΑ): «Μένομεν πιστοί στην Εθναρχία μας. Εάν μας καλέσει για τον μεγάλο αγώνα, είμαστε έτοιμοι... έτοιμοι και διά Θυσίας. Ζήτω η Ενωση». Μυείται στην οργάνωση και συμμετέχει στην ομάδα κρούσης του Γρηγόρη Αυξεντίου. Έπεσε νεκρός στη μάχη της Ζωοπηγής, από εχθρικές σφαίρες, στις 31 Δεκεμβρίου 1956. Ξεψυχώντας στα χέρια του αρχηγού του, ψιθύρισε: «Μάστρε μου, πεθαίνω, ζήτω η Ελλάδα». Ο Μάκης Γεωργάλλας ήταν 21 ετών.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ.

Εξάδελφος του Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Απαγχονίστηκε τον Σεπτέμβριο του 1956. Στο κύκνειο άσμα του, ένα γράμμα προς την οικογένεια του λίγες ημέρες πριν τον κρεμάσουν, λέει μεταξύ άλλων: «Δεν θέλω μοιρολόγια και Θρήνους... θέλω να ξέρετε πως ο γιος και αδελφός σας πέθανε με το χαμόγελο στα χείλη, κρατώντας μέχρι τέλους τον όρκο τον ιερό που έδωσε: να θυσιαστεί για χάρη της ελευθερίας της Κύπρου». Ο Στέλιος Μαυρομμάτης «έφυγε» στα 23 του, δίνοντας και αυτός τη ζωή του για το σμίξιμο της μικρής του πατρίδας με τη μάνα Ελλάδα.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΥΤΣΟΦΤΑΣ.

Εργάτης απλός, χωρίς μόρφωση και υψηλή παιδεία, μα με μεγάλη ψυχή. Οι επιστολές του προς τα αγαπημένα του άτομα μέσα από τη φυλακή, είναι μνημείο παρρησίας και δύναμης ψυχής. Απαγχονίστηκε τη νύχτα της 21ης Σεπτεμβρίου μαζί με τον Στέλιο Μαυρομμάτη. Ο Μιχαήλ Κουτσόφτας ήταν μόλις 20 χρονών.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΔΗΣ.

Εργάτης, παντρεμένος και πατέρας τριών μικρών παιδιών. Είναι συγκινητική, όσο λίγα κείμενα της περιόδου, η αποχαιρετιστήρια επιστολή του προς τη γυναίκα του και τα παιδιά του. Γι' αυτό παρατίθεται στο μεγαλύτερο μέρος της: «Αξιολάτρευτά μου παιδιά, πολυαγαπημένη μου

γυναίκα, Χαίρετε. Αυτήν την στιγμήν που σας γράφω είναι Τρίτη, 10 η ώρα βράδυ. Ακριβώς πριν τρία λεπτά μας ειδοποίησαν ότι χαράματα της Παρασκευής 21.9.1956, θα εκτελεσθούμε. Ίσως, όταν διαβάζετε αυτό το γράμμα, εγώ να μην υπάρχω αναμεταξύ στους ζωντανούς. Λατρευτά μου παιδιά, σας αφήνω για πάντα, στην τόσο νεαρή μου ηλικία. Στα 22 μου χρόνια πεθαίνω για χάρη μιας μεγάλης ιδέας. Σας εύχομαι, αγαπημένα μου παιδιά, να γινήτε καλοί Χριστιανοί και καλοί Έλληνες Κύπριοι. Ακολουθήστε πάντα τον δρόμο της αρετής. Να είσθε πάντα βέβαιοι ότι σας αγάπησα τόσο θερμά και με μια απέραντη πατρική αγάπη. Αλλά δυστυχώς σας αφήνω, χωρίς να σας δω να μεγαλώνετε, όπως το ονειρευόμουν... ..Κι εσύ, πολυαγαπημένη μου Γιαννούλα, σου ζητώ για τελευταία χάρη να περνάς καλά με τα παιδιά μας. Αγάπα τα θερμά, τόσο πολύ, και για μένα. Και εγώ από ψηλά θα σας στέλλω τις πιο θερμές μου ευχές. Και να σεβαστής και το δικό μου όνομα. Βλέπεις ότι η μοίρα θέλησε να μας πικράνει στα πρώτα χρόνια του γάμου μας. Αυτή τη στιγμή που σου γράφω, ένα χαμόγελο γλυκύ στολίζει τα χείλη μου, γιατί είμαι ευτυχισμένος που αφήνω τα παιδιά μου σε μια καλή μητέρα. Η ψυχή μου είναι γεμάτη μια αληθινή χαρά, γιατί είμαι υπερήφανος για σένα. Μη δώσεις καμιά ματιά στο παρελθόν, αλλά κοίταζε το παρόν. Σου ζητώ συγγνώμη και συγχώρεση για ό, τι σου έφταιξα Γιαννούλα. ...Έχετε γεια, μια και για πάντα, αγαπημένες μου υπάρξεις. Με φιλιά και αγάπη, ο σύζυγος σου και ο αγαπητός σας πατέρας Ανδρέας Σ. Παναγίδης» Στις 21 Σεπτεμβρίου, ο Ανδρέας Παναγίδης, πατέρας τριών παιδιών , απαγχονιζόταν. Ήταν 22 χρονών ...

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ.

Ο θρυλικός τομεάρχης της ΕΟΚΑ, ο αϊτός του Μαχαιρά. Από την κατεχόμενη σήμερα Λύση της επαρχίας Αμμοχώστου. Από τα εφηβικά του χρόνια, εκδηλώνει με τη μαθητική του δράση την παθολογική του αγάπη προς την Ελλάδα, αφήνοντας να διαφανεί από τότε τι θα επακολουθούσε. Στα 21 του, βρίσκεται στην Αθήνα και δίνει εξετάσεις στη σχολή Ευελπίδων, χωρίς επιτυχία. Μπαίνει τότε, στη σχολή εφέδρων αξιωματικών της Κορίνθου, αποφοιτεί και υπηρετεί ως ανθυπολοχαγός στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Το 1952, γυρίζει πίσω στο νησί. Μυείται στην ΕΟΚΑ και με το ξέσπασμα του αγώνα, παίρνει τα όπλα από τους πρώτους. Την 1η Απριλίου 1955, επιτίθεται με ομάδα κρούσης, στις πετρελαιοαποθήκες της αγγλικής βάσης Δεκέλειας. Συνεχίζει την ένοπλη δράση του, γινόμενος το δεξί χέρι του Γ.Γρίβα - Διγενή. Διωκόμενος από τους Άγγλους, κρύβεται

σε βουνά και μοναστήρια. Σ' ένα από αυτά, την Αχειροποίητο (στην περιοχή του Πενταδάκτυλου), νυμφεύεται κάτω από μυθιστορηματικές συνθήκες την ως τότε μνηστή του Βασιλεία Παναγή, τον Ιούνιο του 1955. Χτυπά διαρκώς αγγλικούς στόχους στις βορινές, αλλά και τις νότιες πλαγιές του Πενταδακτύλου.

Οι μάχες διαδέχονται η μια την άλλη: Αγύρτα, Λάπηθος, Πεδουλάς, Δευτερά. Στη μάχη των Σπηλιών, στις 11 Δεκεμβρίου 1955, οι Άγγλοι άφησαν πολλούς νεκρούς και τραυματίες. Πολλά και τα κουφάρια που οι αποικιοκράτες αναγκάστηκαν να μετρήσουν στα Χανδριά, το Μάρτιο του 1956. Εκεί έπεσε ένας από τους καλύτερους πολεμιστές του Αυξεντίου, ο Χρήστος Τσιάρτας. Το Πάσχα του 1956 βρίσκει τον ήρωα ν' αναρρώνει στο ιστορικό (ιδρύθηκε το 1148) μοναστήρι του Μαχαιρά, μετά από εγχείρηση. Εκεί συνέβη και το πρωτοφανές της εμφάνισής του ενώπιον των διωκτών του, όταν πάνω από 100 Άγγλοι αξιωματικοί και στρατιώτες έζωσαν το μοναστήρι Μεταμφιεσμένος σε καλόγερο, με γενειάδα και ράσο, ο Γρηγόρης Αυξεντίου παρουσιάστηκε και συστήθηκε στον Άγγλο επικεφαλής αξιωματικό ως ο «πάτερ-Χρύσανθος».

Στις 31 Δεκεμβρίου του 1956, παραμονή Πρωτοχρονιάς, κυκλώνεται μαζί με τα παλικάρια του στο χωριό Ζωοπηγή και ακολουθεί σφοδρή σύγκρουση. Ο Αυξεντίου τραυματίζεται, αλλά διαφεύγει, αφήνει όμως νεκρό πίσω, τον συναγωνιστή του Μάκη Γεωργάλλα. Την 1η Μαρτίου του 1957, οι Άγγλοι ξαναεισβάλλουν στο μοναστήρι του Μαχαιρά. Υποβάλουν σ' εξαντλητική ανάκριση τον αγωγιάτη της Μονής και τον αναγκάζουν ν' αποκαλύψει ότι ο Αυξεντίου έχει κατασκευάσει καταφύγιο - κρύπτη ένα χιλιόμετρο πιο κάτω. Έτσι οι Άγγλοι, με ισχυρές δυνάμεις, οδηγούνται στο κρησφύγετο και το περικυκλώνουν. Ο άνδρας, θρύλος της ΕΟΚΑ, προαισθανόμενος το τέλος, διατάζει τους 4 μαχητές του να βγουν έξω και να παραδοθούν. Εκείνοι αρνούνται: Οι στιγμές είναι δραματικές. Ο Γρηγόρης Αυξεντίου ξαναπροστάζει: «εβγάτε έξω». Υπακούουν και μένει μόνος του. Ακολουθεί τιτανομαχία. Ένας Έλληνας μέσα σε μια σπηλιά, αμύνεται ηρωικά εναντίον ενός σχεδόν συντάγματος πεζικού με βαρύ οπλισμό. Οι Άγγλοι αρχίζουν να μετρούν νεκρούς. Ρίχνουν χειροβομβίδες και τραυματίζουν το παλικάρι Στέλνουν τον Αυγουστή Ευσταθίου για να τον μεταπείσει και εκείνος αποφασίζει να μείνει μέσα και να πεθάνει πλάι στον αρχηγό του. Στις εκκλήσεις των Άγγλων να παραδοθεί, Γρηγόρης Αυξε-

ντίου απαντά: «Μολών λαβέ». Και ο Λεωνίδας ανασταίνονται πάνω στα βουνά της μαρτυρικής Κύπρου...

Περνούν δέκα ώρες. Οι σφαίρες πέφτουν σαν χαλάζι. Πάνω από 40 οι νεκροί Άγγλοι. Βρέχουν την περιοχή του σπηλαίου με βενζίνη και βάζουν φωτιά. Κόλαση πυρός. Ο Ευσταθίου επιχειρεί έξοδο και συλλαμβάνεται. Οι εμπρηστικές βόμβες των μισελλήνων του Λονδίνου, λαμπαδιάζουν τα πάντα. Έτσι, καιόμενος σαν λαμπάδα, έπεσε ο Γρηγόρης Αυξεντίου, άμορφη μάζα από καμένη σάρκα, πυροβολώντας ως το τέλος, Κυριακή 3 Μαρτίου 1957. Ήταν 28 χρονών...

ΜΟΔΕΣΤΟΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ.

Γεωργός, από το ηρωικό Λιοπέτρι της Αμμοχώστου. Έγγαμος και πατέρας δύο παιδιών. Συμμετείχε στην ομάδα που οργάνωσε ο Γρηγόρης Αυξεντίου και στην πρώτη επίθεση αυτής στην αγγλική βάση Δεκελείας, όπου και έπεσε. Έγινε έτσι, ο πρώτος νεκρός, ο πρώτος ήρωας του αγώνα. Ήταν 33 ετών .

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΥΟΣ.

Από το χωριό Αυγόρου. Αγρότης και ηγετικό στέλεχος της Π.Ε.Κ.6, εντάσσεται στην ΕΟΚΑ, συλλαμβάνεται και κλείνεται σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Δραπετεύει και επαναδραστηριοποιείται, για να έρθει τραγικό το τέλος, όταν οι Άγγλοι κατέκαυσαν τον αχυρώνα του Λιοπετρίου (Σεπτέμβριος 1958), όπου είχαν ταμπουρωθεί αυτός και οι 3 συμμαχητές του. Από τους πλέον αγνούς ιδεολόγους, ο Ανδρέας Κάρυος υπήρξε και ποιητής. Σημειώνει κάπου, ανάμεσα στα πολλά γραπτά που άφησε: «Είμαι αγρότης, πόσον ωραία να πέσω με σφαίρα στα στήθια, πολεμώντας για την αλήθεια, για τα συμφέροντα τα εθνικά». Αξίζει να τονιστεί η Θυσία και του αδελφού του Γεωργίου Κάρυου. Από τους πλέον δυνατούς μαχητές του αγώνα, ο τελευταίος τραυματίστηκε σε μάχη, στο χωριό Αστρομερίτης και πέθανε λίγες μέρες αργότερα. Και η οικογένεια Κάρυου, έδινε προσφορά στην πατρίδα και την ελευθερία τα δυο της παιδιά.

ΦΩΤΗΣ ΠΗΤΤΑΣ.

Δάσκαλος, από το Φρέναρος Αμμοχώστου. Από την αρχή του αγώνα, προσχωρεί στην ΕΟΚΑ. Επικεφαλής ομάδας κρούσης, προσβάλλει επιτυχώς τον αστυνομικό σταθμό Άχνας. Στις αρχές του 1957, συλλαμβάνεται.

Ξυλοκοπείται και βασανίζεται ανηλεώς. Τον Μάρτιο του 1958, δραπετεύει με μυθιστορηματικό τρόπο. Θα πεθάνει τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου, όταν Θα κλειστεί στον αχυρώνα του Λιοπετρίου, μαχόμενος για ώρες μαζί με τους συντρόφους του εναντίον των Άγγλων κατακτητών. Γράφει, λίγες μέρες πριν τον Θάνατό του: «Από την ίδια ύλη είναι φτιαγμένη η καρδιά της Κύπρου, από την οποία τράφηκε και η καρδιά των μαραθωνομάχων, των Σπαρτιατών, των κλεφτών του '21 και των παλικαριών του '40... Οι Θυσίες οδηγούν προς την Λευτεριά». Γι' αυτή τη λευτεριά έδωσε τη ζωή του ο Φώτης Πήττας, στα 24 του χρόνια...

ΗΛΙΑΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΥ.

Από το χωριό Λυθράγκωμη Αμμοχώστου. Περισσότερο γνωστός ως «Μακρής», γίνεται το 1957, ο φόβος και τρόμος των Άγγλων στα χωριά της Αμμοχώστου. Τον Ιούλιο του 1958, τραυματίστηκε στο πόδι, σε συμπλοκή με Άγγλους στρατιώτες, αφού φόνευσε δύο από αυτούς. Λίγο αργότερα, σκοτώθηκε στη μάχη του Λιοπετρίου. Κατόπιν πολύωρης μάχης, με δεκάδες στρατιώτες τους νεκρούς, οι Άγγλοι έριξαν από τη στέγη βενζίνη στον αχυρώνα, αναγκάζοντας τους έγκλειστους να κάνουν έξοδο Θανάτου. Ο Ηλίας Παπακυριακού ήταν 22 χρονών...

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ.

Αγρότης και βοσκός, από το χωριό Λιοπέτρι. Από την πρώτη στιγμή του αγώνα εντάσσεται στην ομάδα του Γρηγόρη Αυξεντίου και παίρνει μέρος σε αλληπάλληλες μάχες. Καθίσταται στόχος των οργάνων της αποικιοκρατίας, γι' αυτό, λίγους μήνες κατόπιν, εγκαταλείπει την οικογένειά του και φεύγει στο βουνό. Θυσιάστηκε και αυτός στη Θρυλική μάχη του αχυρώνα του Λιοπετρίου, αντιμετωπίζοντας με τους 3 συντρόφους του πάνω από 200 Άγγλους. Ήταν 33 ετών...

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ.

Από το Παλαιχώρι Λευκωσίας. Φοιτητής στη Γεωπονική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αρθρογραφεί στη «Μακεδονία» για τα εθνικά δίκαια του Κυπριακού Ελληνισμού. Μπαίνει στην ΕΟΚΑ, κερδίζει την εμπιστοσύνη του Γ. Γρίβα και οργανώνει τις διαβιβάσεις. Συλλαμβάνεται και βασανίζεται άγρια, δίχως να ομολογήσει. Είναι αυτός που στην προσφορά του Χάρντιγκ (500.000 κυπριακές λίρες, ποσό τεράστιο για τότε, για ν' αποκαλύψει πού κρυβόταν ο Γρίβας), ανταπάντησε: «Ου

περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα, αλλά περί αρετής». Τον Νοέμβριο του 1956, ο «Μιλτιάδης» αποδρά μαζί με 6 συναγωνιστές του από το στρατόπεδο κρατουμένων Κοκκινοτριμιθιάς και αναλαμβάνει δράση στην περιοχή Κυρηναίας. Στρατολογεί νέους, ενισχύει το ηθικό του λαού και μεταλαμπαδεύει τους ενωτικούς πόθους... Στις 19 Νοεμβρίου 1958, σ' εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Άγγλων, εντοπίστηκε το κρησφύγετό του, κατόπιν προδοσίας. Εκεί, στις βουνοκορφές του Πενταδάκτυλου, κάτω από το μεσαιωνικό κάστρο του Αγίου Ιλαρίωνα, γράφτηκε το ηρωικό του τέλος. Πρόσταξε τους δύο άντρες του να βγουν και να παραδοθούν, ενώ ο ίδιος έμεινε και πολέμησε. Οι Άγγλοι τον σκότωσαν, ρίχνοντας στην υπόγεια κρύπτη χειροβομβίδες. Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν 32 χρονών...

ΕΥΑΓΟΡΑΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΔΗΣ.

Ο νεότερος σε ηλικίας μάρτυρας. Από την Τσάδα της Πάφου. Πριν ακόμα ενταχθεί στην ΕΟΚΑ, έφηβος, οργανώνει αντι βρετανικές εκδηλώσεις στην Πάφο και κινητοποιεί τους συμμαθητές του. Πλάι στον δυναμικό Ευαγόρα, διαφαίνεται και η άλλη του πλευρά, η συναισθηματική. Γράφει ακατάσχετα. Ποιήματα που αναβλύζουν μια ευγενική μελαγχολία και παράλληλα εθνική έξαρση. Όταν απαγχονίστηκαν οι Μαυρομμάτης, Παναγίδης και Κουτσόφτας, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης, χωρίς να φαντάζεται πως θα έχει το ίδιο τέλος, γράφει: «Ποτέ δεν θα πεθάνουνε, όσοι πέθαναν σήμερα. Και της σκλαβιάς τα σίδερα, θα σπάσουν κάποια μέρα, και θ' ακουστούν ελεύθερα, τραγούδια πέρα ως πέρα, στο ελληνικό νησί...». Το Νοέμβριο του 1955, φεύγει στο βουνό, καταζητούμενος από τους Άγγλους. Ενεργοποιείται στις ομάδες της ΕΟΚΑ στην ορεινή Πάφο. Συνελήφθη στα τέλη του 1956 και βασανίστηκε για να καταδώσει συντρόφους του. Ακολούθησε η δίκη του στη Λευκωσία, με τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη ν' αποκρίνεται στον Άγγλο δικαστή, ενώπιον αυτήκων μαρτύρων. «Γνωρίζω ότι θα καταδικαστώ σε θάνατο. Ο, τι έκαμα, το έκαμα σαν Έλληνας Κύπριος που ζητά την λευτεριά του. Εύχομαι να είμαι ο τελευταίος Κύπριος που θ' αντικρίσει την αγχόνη: Ζήτω η Ενωση της Κύπρου με την μητέρα Ελλάδα. Τίποτε άλλο!!!». Οι εκκλήσεις Αθηνών και Λευκωσίας για να μην απαγχονιστεί ο νέος (προς τις δυτικές κυβερνήσεις, τον ΟΗΕ, τη βασίλισσα της Αγγλίας), μένουν αναποτελεσματικές. Έτσι, στις 13 Μαρτίου 1957, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης οδηγήθηκε στην αγχόνη. Στα 19 του χρόνια...

Η ιστορία των νέων της Κύπρου που θυσιάστηκαν, δεν τελειώνει εδώ. Αναφέραμε κάποιους, τους -ίσως- περισσότερο γνωστούς. Δεν χωράνε στις σελίδες ενός άρθρου, είναι αδύνατο να χωρέσουν μορφές σαν αυτές του Μιχάλη Καραολή, του Ανδρέα Δημητρίου του Χαρίλαου Μιχαήλ και δεκάδων άλλων παλικαριών που φάνηκαν αντάξιοι συνεχιστές του '21 και του '40. Ο αγώνας κράτησε και ο κυπριακός λαός άντεξε, χάρη στις ηρωικές Θυσίες των παιδιών του. Η συνεισφορά της Εκκλησίας στην τιτάνια προσπάθεια ήταν καθοριστική.

Εδώ σημειώνεται εν συντομία, ότι η ΟΧΕΝ ήταν ο προθάλαμος εισόδου στην ΕΟΚΑ και πολλοί αγωνιστές ξεκίνησαν από εκεί. Η ΟΧΕΝ ξεκινώντας από τη Λεμεσό, είχε εξαπλωθεί στα τέλη της δεκαετίας του '40 εξαπλωθεί παντού στην Κύπρο. Τη μεταλαμπάδευση της εξέγερσης στις νεανικές ψυχές, είχε αναλάβει η ΑΝΕ («Αλκιμος Νεολαία ΕΟΚΑ»). Με προκηρύξεις που κυκλοφορούσαν παράνομα, χέρι με χέρι, καθώς και το έντυπο «Εγερτήριο Σάλπισμα» που εξέδιδε, η ΑΝΕ βοήθησε με τον δικό της τρόπο στην εξάπλωση και διάδοση του ιδεολογικού υποβάθρου και εξέγερσης.

Οι θυσίες του κυπριακού Ελληνισμού δεν ευοδώθηκαν. Το νησί, εξ αιτίας των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων και των λαθών των ελληνικών κυβερνήσεων, έμεινε εκτός ελληνικού κράτους. Τα διδάγματα, όμως, οι αγώνες και οι Θυσίες των νέων της Ε.Ο.Κ.Α. συνέθεσαν ισχυρές και απαράγραπτες παρακαταθήκες πέρα και πάνω από το εφήμερο και το ιδιοτελές.

Όπως ακριβώς το έγραψε ένας πατριώτης από τη Λευκωσία:

**«Η ΕΝΩΣΗ ΘΑ ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΑΓΕΙΑ.
ΚΑΙ ΟΙ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΙ ΕΝΩΤΙΚΟΙ,
ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΗΘΙΚΑ ΩΡΑΙΟΙ, ΣΑΝ ΜΥΘΟΣ...»**

ΠΗΓΗ: Βασική πηγή η εργασία περί Αγγλοκρατίας του κ. Νίκου Μπατσικανή, συγγραφέα - ποιητή.